

DEZVOLTAREA ABILITĂȚILOR DE COMUNICARE ALE ELEVILOR DIN CICLUL PRIMAR. MANAGEMENTUL CONȚINUTURILOR OPȚIONALULUI „ARTA COMUNICĂRII”

DEVELOPING COMMUNICATION SKILLS OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS. THE CONTENT MANAGEMENT OF THE OPTIONAL COURSE “THE ART OF COMMUNICATION”

Sultănica MATEI¹

Rezumat. Atenția dată comunicării în clasele primare nu este întâmplătoare. Elevii sunt pregătiți în școală pentru viață și în viață, în primul rând, ei au nevoie de competențe de comunicare. Lucrarea prezentată este un studiu calitativ axat pe dezvoltarea abilităților de comunicare la elevii din ciclul primar prin introducerea opționalului „Arta comunicării”. Acest opțional vine în sprijinul elevilor care se confruntă adesea cu probleme de comunicare. E foarte important să-l ajutăm pe elev, de mic, să-și descopere potențialul, să acționeze apelând la *arta cuvântului* pentru a găsi soluții la problemele cu care se confruntă. Partea de cercetare cuprinde proiectarea, organizarea și aplicarea opționalului „Arta comunicării”, precum și medierea unui set de activități de învățare interactivă la eșantionul unic de subiecți, în vederea dezvoltării abilităților de comunicare, creșterii nivelului performanțelor școlare și stabilirii unor relații interpersonale pozitive.

Cuvinte cheie. Comunicare; comunicare didactică; învățare interactivă; opțional integrat;

Abstract. The attention paid to communication in the primary grades is fully justified. The students are prepared in school for life and in life they need first of all communication abilities. The presented paper represents a quality study based upon the development of communication skills with the primary school students by introducing an optional course “The art of communication”. This optional course helped the students to communicate more easily, to overcome their communication problems. It is very important that we should help the child from an early age to discover his/her potential, to act using the *art of speaking*, to find solutions to the problems he/she may have. The research part is about planning, organizing and applying the optional course “The art of communication”, as well as mediating a set of interactive-learning activities for a unique group of subjects, with the purpose of developing communication abilities, increasing learning efficiency and establishing positive interpersonal relationships.

Key-words. Communication; pedagogical communication; interactive-learning; integrated optional course;

¹ Școala „Avram Iancu”, Câmpia Turzii, România, e-mail: matei.sultanica@yahoo.com

1. Comunicarea și problematica sa specifică

1.1. Definirea conceptului de comunicare

Nevoia și posibilitatea de comunicare sunt atribute ale oamenilor. Comunicarea are o mulțime de înțelesuri, scopuri și tot atâtea forme de manifestare și exprimare. Din punct de vedere cronologic, comunicarea este primul instrument spiritual al omului în procesul socializării sale. Trebuie precizat de la început că vorbăria nu este comunicare. Există numeroase diferențe între „a spune” și „a comunica” sau între „a auzi” și „a asculta”. „A spune” este un proces într-un singur sens, iar „a comunica” presupune transfer de informație în ambele sensuri, adică feed-back. *Comunicarea reprezintă știre, veste, înștiințare, relație, raport, legătură.*

Etimologic conceptul comunicare provine din latinescul „*comunis*” însemnând stăpânit în comun sau așa cum preciza Noica, din latinescul „*comunico*”, însemnând a uni, a împărtăși. În esență, „a comunica” înseamnă „a fi împreună cu”, „a împărtăși și a te împărtăși”, „a realiza o comunicare de gând, simțire, acțiune”. Această viziune analitică asupra comunicării reprezintă una din cele mai valoroase direcții teoretice contemporane (R. Ghiglione, apud B. Bălan, Șt. Boncu, C. Cosmovici, C. Cucos coord., 1998, p. 223). Nu există o definiție concretă a comunicării, tocmai de aceea Ross oferă un inventar al definițiilor comunicării:

- „*comunicarea reprezintă o interacțiunea socială prin sistemul de simboluri și mesaje*” (George Gerbner);
- „*comunicarea se petrece în clipa în care persoanele atribuie semnificație mesajelor referitoare la comportament*” (C. David Mortensen);
- „*comunicarea este o funcție socială..., o distribuție a elementelor comportamentului sau un mod de viață alături de existența unui set de reguli ... Comunicarea nu este răspunsul însuși, dar este într-un mod esențial, un set de relaționări bazate pe transmiterea unor stimuli și evocarea răspunsurilor.*” (C. Cherry);
- „*comunicarea este un proces de vehiculare a informației în vederea reducerii incertitudinii*” (Berger);
- „*comunicarea este dobândirea, transmiterea și atașarea unui înțeles informației*” (Roberts, Hunt);

Comunicarea nu este echivalentă cu ceea ce avem noi în minte, cu gândurile, sentimentele, ideile, visurile, valorile noastre, ci ea se referă la ceea ce suntem noi în măsură să împărtășim altora, deci este *un act dinamic prin care două lumi interioare interacționează*. Comunicarea este ceea ce trăim împreună cu altul, adică relația interumană. Actul comunicării, atât în societate cât și în școală, se bazează pe următoarea ecuație: *Comunicarea = informație x relație*.

Studiind conceptele teoretice și diversele definiții ale comunicării, *pentru mine comunicarea este o activitate umană de socializare, inevitabilă, extrem de importantă și complexă, care presupune transmiterea unor conținuturi și semnificații (informații, mesaje, opinii, idei, decizii etc.), în vederea producerii unor efecte generatoare de feed-back și de schimbări cu scopul atingerii anumitor obiective.*

1.2. Funcțiile comunicării

Comunicarea este cheia individului spre societate. Lipsa comunicării determină o îndepărtare iminentă față de grup, echipă, societate. Grupul înseamnă reguli, reputație, țel, muncă în echipă. Atâta timp cât există o bună comunicare există și un randament maxim. Comunicarea interpersonală este vitală deoarece poate fi un mijloc eficient de soluționare a problemelor, prin funcțiile pe care le îndeplinește, funcții prezentate în (M. Bocoș, R. Gavra, S.D. Marcu, 2008, p.44).

Prima funcție se referă la *înțelegere și cunoaștere*. Astfel, comunicarea sprijină atât o mai bună cunoaștere de sine, cât și cunoașterea celorlalți. Mai mult aceste două tipuri de cunoaștere sunt

interdependente: atunci când îi cunoaștem pe ceilalți în procesul de comunicare, ne cunoaștem simultan propria ființă, învățăm cum ne influențează ceilalți și măsura în care îi influențăm, la rândul nostru, putem spune că ne privim în ochii celorlalți ca într-o oglindă.

O a doua funcție a comunicării vizează dezvoltarea unor *relaționări consistente cu ceilalți*. Nu e suficient să ne dezvoltăm propriul eu în relație cu alții și să-i cunoaștem. Avem nevoie de comunicare, avem nevoie de relații prin care să împărtășim celorlalți realitatea noastră, să construim împreună semnificațiile realității care ne înconjoară. Prin aceasta, comunicarea îndeplinește, evident, și o funcție de socializare a persoanei.

Cea de-a treia funcție privește dimensiunea de *influență și persuasiune* a comunicării. În comunicare putem influența prin argumente pro și contra deciziile interlocutorului, dar și comportamentul acestuia pentru a atinge anumite scopuri. Această funcție dezvoltă ideea de colaborare și de efort comun, în interacțiunea umană. („Hai la teatru că tot n-ai ce face! E o piesă foarte interesantă, care ți-ar folosi la limba română”).

1.3. Comunicarea didactică

Scopul principal al școlii este acela de a forma elevi cu o cultură comunicatională care să faciliteze transferul de la comunicarea în spațiul școlar la comunicarea în societate. Demersul didactic trebuie să urmărească dezvoltarea *competențelor de comunicare* ale elevilor prin acte de limbaj, dar și a *competențelor specifice* de ascultare/receptare a unui mesaj, de exprimare și participare la un dialog.

Comunicarea didactică este o „comunicare instrumentală, direct implicată în susținerea unui proces de învățare”. (Iacob, 1998, p. 235) Scopul său este de a produce, a provoca sau de a induce o schimbare în comportamentul „receptorului”. În comunicarea didactică se operează în același timp în două registre: cognitiv-informațional și afectiv- interpersonal. Orice act de comunicare presupune prezența obligatorie a câtorva componente: un *emițător*, care transmite un *mesaj* către un *receptor*, prin intermediul unui *cod* cu ajutorul unui *canal* de comunicare. Cel mai frecvent model de comunicare întâlnit în tratatele de pedagogie este cel al lui Meyer-Eppler. Mesajul pornește de la emițător, care îl codează, e trecut – printr-un canal – receptorului, care îl decodează. Asupra canalului acționează agenți perturbatori, denumiți generic “zgomot”.

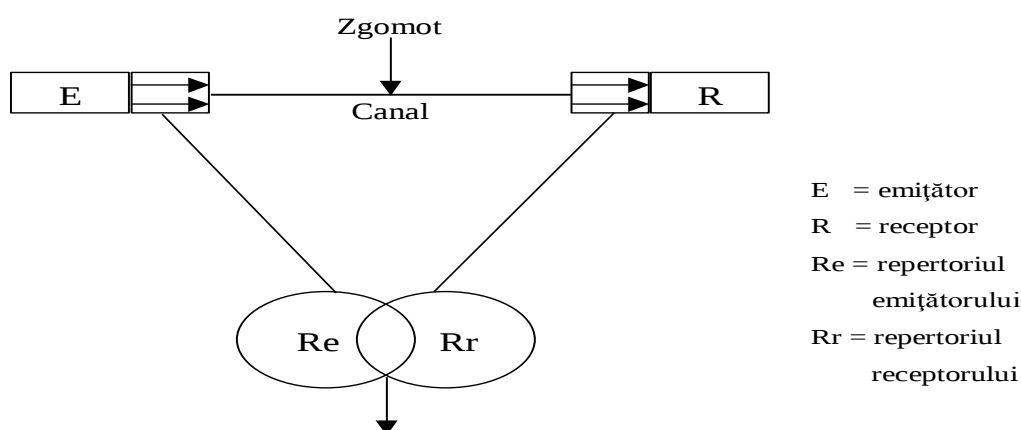

Figura1. Modelul pedagogic al comunicării

Limbajul reprezintă codul comunicării, este liantul între cel ce transmite informația, emițător, și cel ce primește informația, receptor. În procesul didactic, intersecția dintre repertoriul emițătorului (profesorul) și repertoriul receptorului (elevul) contribuie la o bună înțelegere a lecțiilor. Acest repertoriu comun este mic în primii ani de școală, dar crește odată cu avansarea în achiziționarea cunoștințelor. Este unul din factorii care demonstrează caracterul dinamic al procesului de învățare. Comunicarea poate fi influențată și de factori de natură fizică (zgomot, lumină, temperatură etc.) și psihică (starea profesorului și elevilor, factori de personalitate etc.).

Comunicarea didactică este parte fundamentală a procesului de învățământ în care elevii, sub îndrumarea profesorului dobândesc noi cunoștințe, reguli, formule, legi. Aceasta are mai multe caracteristici, care o deosebesc de alte forme de comunicare interumană:

- se desfășoară între doi sau mai mulți agenți: profesor-elev, având ca scop comun instruirea acestora, folosind comunicarea verbală, scrisă, nonverbală, paraverbală și vizuală;
- mesajul didactic - este conceput, selecționat, organizat și structurat logic de profesor, pe baza unor obiective didactice precise, prevăzute în programele școlare;
- comunicarea se reglează și autoreglează prin feed-back și feed-forward.

Selectarea și asigurarea continuă a informațiilor, transferul de cunoștințe, abilitatea de a lua decizii corecte, capacitatea de a evalua deciziile luate, inițiativa și independența gândirii, creativitatea, perseverența, capacitatea de autoreglare sunt doar câteva dintre trăsăturile de personalitate indispensabile elevului zilelor noastre.

Pentru a da rezultate, comunicarea didactică trebuie să îndeplinească anumite *caracteristici* :

- *claritate și accesibilitate* – utilizarea de termeni și expresii scurte, familiare elevilor;
- *expresivitate* - adaptarea și reglarea volumului vocii în funcție de ambianță și de necesitatea evidențierii unor idei;
- *intensitate* - utilizarea intonației ca pe un „comutator de sens”, vorbirea are farmec și stil;
- *ritm* - evitarea unei vorbiri monotone care favorizează comunicarea intrapersonală, sau a vorbirii prea rapide care împiedică receptarea corectă a mesajului;
- *puritate* - evitarea bâlbelor, a vorbirii nazalizate, răgușite care distrag interesul de la ceea ce se comunică;
- *logica mesajelor* transmise ;
- *prezentarea interesantă a conținutului* instruirii;
- *interactivitate* - menținerea unui contact vizual permanent cu elevii, utilizarea mimicii și a gesturilor cât mai naturale;
- asigurarea unui *climat adecvat* comunicării;

Nu e suficient ca mesajul didactic să fie susținut doar de profesor pentru a deveni eficient, el necesită atenție sporită și din parte *elevilor* care trebuie :

- să aibă *capacitate de concentrare*, să asculte activ și critic;
- să posede *cunoștințe* necesare învățării ce urmează;
- să fie *motivați* pentru a învăța;
- să *cunoască limbajele* utilizate (de profesor sau de calculator).

Folosindu-ne de empatie și persuasiune, factori importanți în a relaționa eficient, cred că putem afirma că misiunea noastră de educatori și-a atins scopul. Vă propunem câteva întrebări care ar trebui să ne frământa pe fiecare dintre noi, profesorii, și la care să reflectăm adesea:

Îi tratez pe toți elevii mei ca persoane unice?

Îmi cer scuze când greșesc?

Pot să râd alături de elevii mei?

Le permit elevilor mei să facă sugestii în ceea ce privesc activitățile și conținuturile?

Am răbdarea să redescopăr lumea prin ochii lor, de copil?

2. Curriculumul la decizia școlii - aspecte practice

2.1. Rolul curriculumului la decizia școlii

Curriculumul la decizia școlii reprezintă ansamblul proceselor educative și al experiențelor de învățare pe care fiecare școală le propune în mod direct elevilor săi în cadrul ofertei curriculare proprii.

Curriculumul la decizia școlii ar trebui să fie, prin dreptul de a lua decizii conferit unității școlare, *emblema puterii reale*, dând posibilitatea definirii unor trasee particulare de învățare ale elevilor. Școala își poate construi astfel propria identitate și poate informa comunitatea

căreia i se adresează, care este tipul de formare și educare pe care îl oferă și care sunt avantajele frecventării școlii respective.

CDȘ-ul, *conceptul cu cel mai mare grad de noutate* al reformei educaționale, rămâne o realitate a școlii de azi, care a permis profesorilor să elaboreze programe opționale originale și creative și care a atras tot mai mulți elevi. Această realitate permite crearea unui *etos propriu al școlii* și diferențierea între școli sub aspectul ofertei de formare.

Curriculumul elaborat de școală urmărește să coreleze mai bine resursele școlii cu dorințele copiilor, contribuind în final la valorizarea fiecărei școli, la crearea unei personalități proprii prin diferențierea ofertei de educație. Unul din rolurile importante ale CDȘ-ului este de a se adresa acelor competențe care sunt într-o prea mică măsură dezvoltate de disciplinele academice, competențe care pot include dezvoltarea personală, comunicarea, pregătirea pentru viața de adult, diverse responsabilități.

La nivelul planurilor de învățământ, CDȘ-ul reprezintă numărul de ore alocate școlii pentru construirea propriului proiect curricular. Acesta pe lângă *curriculumul nucleu aprofundat*, *curriculumul extins* include și *curriculum elaborat în școală, adică disciplinele opționale*.

Opționalul - reprezintă, pentru învățământul obligatoriu o nouă disciplină școlară, care presupune elaborarea în școală a unei programe cu obiective și conținuturi noi, diferite de cele existente în programele de trunchi comun. El deschide noi perspective creativității la nivelul practicii școlare învățătorilor și profesorilor, perspective centrate pe nevoile, interesele, deprinderile și abilitățile existente/ așteptate de la elevi.

Opționalul care vizează ciclul primar poate fi: *opțional ca disciplină nouă, opțional integrat la nivelul ariei curriculare, opțional integrat la nivelul mai multor arii curriculare*.

Un opțional nu este o activitate extrașcolară. În momentul în care opționalul a fost ales, el devine obligatoriu, ca orice disciplină de trunchi comun, care presupune achiziții, pe care copiii le dobândesc și se face evaluarea nivelului acestora. Programa opționalului trebuie să ne spună la modul riguros ce urmează să poată face copiii după parcurgerea cursului - lucru pe care doar planificarea calendaristică nu ni-l poate spune. O programă completă trebuie să cuprindă:

- *un argument* - care motivează cursul propus: nevoi ale elevilor, ale comunității, formarea unor competențe transferabile;
- *obiective de referință* - formulate după modelul celor din programa națională, dar nu vor fi reluări ale acestora. Un obiectiv de referință este corect formulat dacă prin enunțul său răspunde la întrebarea „ce poate să facă elevul”;
- *activități de învățare* -enumeră activitățile ce urmează să fie întreprinse pentru realizarea obiectivelor operaționale, suporturi de învățare, ordinea abordării lor ;
- *lista de conținuturi* - cuprinde informațiile pe care opționalul le propune ca bază de operare pentru formarea capacităților vizate de obiective;
- *modalitățile de evaluare* - precizează tipurile de probe care se potrivesc opționalului propus : probe scrise, proiecte, probe practice, portofoliu, etc.;
- *bibliografie*.

2. Cercetare pedagogică pe tema „ Dezvoltarea abilităților de comunicare ale elevilor din ciclul primar prim intermediul opționalului <<Arta comunicării>>”

Atenția dată comunicării în clasele primare nu este întâmplătoare, elevii sunt pregătiți în școală pentru viață și în viață, în primul rând, ei au nevoi de competențe de comunicare, adică de *abilitatea de a exprima și interpreta gânduri, sentimente și fapte, atât în scris cât și oral, în cadrul întregului spectru de contexte sociale: muncă, familie și timp liber*.

Se constată din ce în ce mai des că procesul comunicării în mediul familial, școlar și social a început să se degradeze tot mai mult. Pornind de la aceste considerații și de la faptul că educația unui copil nu

se limitează doar la a-l învăța să scrie, să citească și să calculeze, ci vizează și dezvoltarea unor competențe de comunicare, de comportare civilizată cu ceilalți, am hotărât introducerea opționalului „*Arta comunicării*”- *opțional integrat la nivelul ariilor curriculare: Limbă și comunicare, Arte și Om și societate.*

Disciplina opțională „*Arta comunicării*” a ajutat școlarul mic să-și formeze cele mai elementare norme ale comunicării verbale, nonverbale și scrise și să le aplice în viață, să se cunoască pe sine, să gândească pozitiv față de colegi, părinți, profesori, să-și sporească randamentul școlar, să se integreze mult mai ușor în societate. Tema aceasta a fost un centru de interes și pentru părinți, care nu mai au timp suficient să comunice cu proprii copii, oferindu-le astfel părinților o soluție în rezolvarea unor probleme ridicate de copiii lor la școală și în familie.

Scopul cercetării a fost dezvoltarea abilităților de comunicare prin introducerea disciplinei opționale și creșterea valorii globale a performanțelor școlare fiecărui elev, precum și o mai bună relaționare a elevului în cadrul colectivului școlar.

Obiectivele cercetării:

- proiectarea, organizarea și desfășurarea unor demersuri didactice, care să dezvolte abilitățile de comunicare ale elevilor și să formeze un comportament asertiv;
- utilizarea unor metode și tehnici adecvate în organizarea activităților didactice care să stimuleze implicarea activă și interactivă a copilului în procesul de învățare și formare;
- înregistrarea, monitorizarea și compararea rezultatelor obținute de elevi la testele care vizează componenta cognitivă și cea comportamentală;
- analiza influențelor exercitate prin aplicarea acestui opțional ;

Ipoteza cercetării:

Introducerea opționalului „ Arta comunicării ” la clasa a IV-a, prin valorificarea unei viziuni didactice moderne, interactive, determină dezvoltarea abilităților de comunicare ale elevilor, relaționarea interpersonală pozitivă și îmbunătățirea performanțelor școlare ale fiecărui elev.

Variabilele cercetării:

- **Variabila independentă:**
- introducerea opționalului „Arta comunicării”;
- **Variabilele dependente:**
- nivelul de dezvoltare al abilităților de comunicare ale elevilor;
- nivelul de dezvoltare a relațiilor interpersonale;
- nivelul performanțelor școlare.

Cercetarea practic-aplicativă s-a desfășurat la Școala „Avram Iancu”, Câmpia Turzii, județul Cluj pe durata anului școlar 2009-2010.

Eșantionul de subiecți utilizat a fost eșantionul unic constituit dintr-un număr de 24 elevi ai clasei a IV-a care au ales opționalul „Arta comunicării” în acel an școlar. Design-ul experimental a fost unul de tip intrasubiecți, comparațiile realizându-se între performanțele elevilor din clasa respectivă, înregistrate în diferite momente de timp.

Eșantionul de conținut a fost structurat în jurul următoarelor problematici:

- autocunoaștere;
- comunicarea prin cuvânt și culoare;
- comunicarea asertivă - modalitate de gestionare a conflictului.

Acestea au avut ca suport didactic texte literare, filme, situații concrete de viață, opere de artă.

Metodica cercetării

La baza cercetării didactice s-a aflat un sistem metodologic compus din: experimentul pedagogic, metoda observației sistematice, metoda testelor, metoda autoobservației, metoda analizei portofoliilor/ a produselor elevilor (fișele, posterele, cărțile create de ei).

Experimentul pedagogic (numit și metoda observației provocate) a constituit principala metodă de investigare în cercetarea noastră. Această metodă presupune producerea sau schimbarea deliberată a fenomenelor educaționale în vederea studierii lor aprofundate. Testarea ipotezei cercetării a impus

organizarea și desfășurarea unui șir de experimente didactice și parcurgerea a patru etape: etapa preexperimentală/pretest, etapa experimentală/experimentul formativ, etapa post experimentală/etapa de control/posttest și verificarea la distanță/retest.

- în etapa preexperimentală am proiectat și elaborat programa necesară opționalului, am stabilit eșantionul unic de subiecți implicați în această cecetare pedagogică, am stabilit nivelul abilităților de comunicare al elevilor și atitudinea lor comportamentală utilizând ca modalități de lucru chestionarul inițial de evaluare.

- în etapa experimentului propriu-zis am introdus variabila independentă, respectiv am abordat curriculum-ul prin valorificarea conținuturilor susținute de metode interactive, care au influențat pozitiv abilitățile de comunicare, comportamentul elevilor și rezultatele le celelalte discipline școlare, am aplicat teste de evaluare a cunoștințelor după fiecare unitate de învățare;

- în etapa postexperimentală, am aplicat chestionarul de evaluare finală, comparând datele de start cu cele finale, am interpretat rezultatele obținute la testele de evaluare a cunoștințelor stabilind relevanța diferențelor dintre rezultatele obținute, dovedind astfel eficiența acestui opțional, care confirmă ipoteza de lucru.

- verificarea la distanță sau retestul, va fi aplicată la începutul noului an școlar și va stabili soliditatea și durabilitatea achizițiilor elevilor întorși după perioada de vacanță.

Instrumente de cercetare utilizate :

- chestionarul;
- grila de observare;
- testele pedagogice de cunoștințe;

Activitatea de proiectare curriculară a avut în vedere diferențierea instruirii în funcție de disponibilitatea, interesele și profilul de învățare al elevilor, a vizat o abordare modernă și pragmatică a conținuturilor, folosirea unor strategii eficiente de instruire și de management al clasei.

Obiective de referință și activități de învățare

Obiective de referință	Activități de învățare
1.1 să identifice preferințele, interesele, aspirațiile și responsabilitățile personale la școală, acasă și în comunitate;	- exerciții de prezentare personală de tipul „Eu sunt...”, - jocuri de autocunoaștere; - reprezentarea prin desen a caracteristicilor personale; - elaborarea unui regulament al clasei și afișarea lui;
1.2 să evalueze punctele tari și punctele slabe, interesele, abilitățile personale;	-completarea unor fișe personale; -realizarea ciorchinului „puncte tari – puncte slabe”; -exerciții de scriere a unor cvintete, ghicitori care să-i reprezinte; -ilustrarea printr-un desen a ceea ce îi caracterizează;
1.3 să dezvolte o atitudine pozitivă față de sine ca persoană unică;	-activități de grup; -joc rol;
2.1 să recunoască, în exemple din viața cotidiană, mesajele de comunicare verbală, nonverbală și paraverbală;	-exerciții de comunicare verbală, nonverbală; -reprezentarea schematică a actului de comunicare;
2.2 să desprindă informații de detaliu dintr-un text dat;	-citirea unor povestioare educative; -exerciții de înțelegere a textelor; -jocuri interactive;
2.3 să exerseze abilitățile de comunicare în situații cât mai variate;	-jocuri de rol: situații școlare, evenimente cotidiene, secvențe de film;

	-exerciții de creație individuală și colectivă: compuneri, ghicitori, cvintete, eseuri; -prezentarea unor scenete;
2.4 să manifeste adaptabilitate, independență și originalitate în comunicare;	- povești, dezbateri, studii de caz; - jocuri interactive; - realizarea unor postere, colaje, desene;
2.5 să identifice principalele bariere în comunicare;	-joc de rol; -exerciții de inventariere a factorilor care influențează negativ comunicarea;
2.6 să exerseze abilitățile de ascultare activă;	-exerciții în perechi pentru exersarea elementelor simple de ascultare activă;
2.7 să exprime trăiri interioare prin culoare;	-exerciții de ilustrare prin desen a trăirilor personale; -exerciții de redare prin culoare a unui text citit;
3.1 să identifice și analizeze situații pozitive și negative din viața lor;	-exerciții de prezentare și dezbateri a unor astfel de evenimente; -joc de rol;
3.2 să formuleze enunțuri simple pro și contra în soluționarea unor conflicte;	-exerciții de negociere și mediere; -studiu de caz;
3.3 să-și dezvolte abilitatea de a relaționa cu cei din jur manifestând prietenie, toleranță, armonie, respectând norme de comunicare și comportament civilizat;	-prezentarea unor scenete educative ; -studiu de caz; - realizarea unor portofolii personale;
3.4 să-și autoevalueze progresul dezvoltării sociale și personale, ca urmare a participării la acest opțional;	-informări personale comparative cu momentul de debut al opționalului; -prezentarea portofoliilor, a cărților create;

PLANIFICARE CLENDARISTICĂ

Nr. de ore pe săptămână: 1 oră

Nr. total de ore: 34 ore (sem. I 17 ore; sem.II 17 ore)

Nr. crt.	Unități de învățare	Ob. ref.	Conținuturi	Nr. ore	Săpt.	Obs.
1.	Autocunoașterea	1.1 1.2 1.3	Știu cine sunt ? Persoane și evenimente din viața mea Relația mea cu ceilalți Evaluare sumativă	4	I-IV	
2.	Comunicarea prin cuvânt și culoare	2.1 2.2 2.3 2.4 2.5 2.6 2.7 3.3	Comunicarea - formele comunicării Ascultarea activă Bariere în comunicare Copilăria în literatură și pictură Prietenia –floare rară Din suflet pentru suflet Cartea - izvor de înțelepciune Cuvinte vrăjite, de Pierr Gamarra Dramatizare - Nu numai la școală , de M.Sântimbreanu Coronița de rouă- poveste populară Prințul fericit, de O. Wilde Ziua Pământului - activitate de popularizare a acestui eveniment; Concurs de creație literară și plastică – „Planeta albastră mereu verde” Frumusetea anotimpurilor în cuvinte și	19	V-XXIII	

			culoare Evaluare sumativă			
3.	Comunicarea asertivă- modalitate de gestionare a conflictului	3.1 3.2 3.3 2.7	Comunicarea asertivă Rezolvarea conflictului lui prin comunicare asertivă Problemele mele „Marea povestire” „Cuiele” de Simion Pop „Sinceritate” - Poveste cu tâlc „ Banul muncit”, de Al. Mitru Evaluare sumativă	8	XXIV- XXXI	
4	Evaluarea finală	3.4	Organizarea unei expoziții cu lucrări, portofolii, poze; Diseminarea rezultatelor Serbarea „Arta cuvântului”	3	XXXII- XXXIV	

3. Rezultatele cercetării

Analiza rezultatelor obținute în urma aplicării chestionarului inițial/final

Chestionarul de cunoștințe aplicat inițial este identic cu cel aplicat la final, astfel putându-se urmări progresul clasei privită ca un întreg, evoluția și mobilitatea acesteia în cadrul opționalului.

Chestionar de evaluare inițială/finală

Numele și prenumele:

Data:

1. Comunicarea te duce cu gândul la...
2. Cuvintele „a comunica” și „a spune” pentru tine au același înțeles?
3. Un coleg îți comunică ceva. Cum poți să-i arăți că ești atent la ceea ce spune?
4. Când un prieten te jignește, cum reacționezi?
5. Descrie o neînțelegere pe care ai avut-o cu un coleg. Cum ai rezolvat-o ?

Punctajele obținute la acest chestionar, analizate comparativ, oferă o imagine asupra momentelor „de unde am pornit” și „unde am ajuns”, adică progresul sau stagnarea.

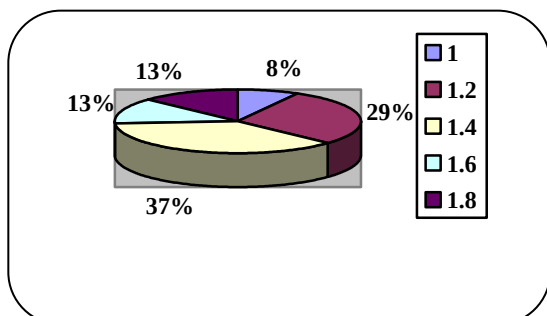

Figura 2. Rezultatele chestionarului inițial

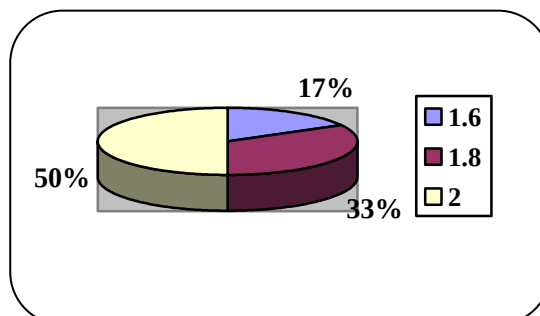

Figura 3. Rezultatele chestionarului final

În urma aplicării chestionarului inițial am constatat că aproximativ 37% din elevi au obținut punctaj minim, de 1 sau 1,2 puncte, 45% din elevi au obținut punctaje medii de 1,4 sau 1,6 puncte, ceea ce

arată o slabă cunoaștere a noțiunilor referitoare la comunicare, precum și un nivel scăzut al abilităților de comunicare în diferite situații. Rezultatele obținute la evaluarea finală prin aplicarea aceluiași chestionar, după parcurgerea programei opționalului „Arta comunicării”, relevă faptul că un procent semnificativ dintre elevi, 83%, reușesc să obțină punctaje mari de 1,8 sau 2 puncte, ceilalți 17% obținând punctaje de 1,6 puncte, ceea ce dovedește că pe parcursul anului școlar elevii au acumulat cunoștințe importante din sfera comunicării și și-au dezvoltat abilitățile de comunicare.

Realizând o analiză comparativă a rezultatelor la chestionarul inițial de cunoștințe și cel final se constată o evoluție în sens pozitiv a nivelului clasei, care a înregistrat inițial un punctaj mediu de 1,38 puncte, pornind de la nivelul de cunoștințe scăzut și a ajuns la un punctaj de 1,86 puncte, clasa atingând nivelul de cunoștințe și abilități de comunicare ridicat, avansat, aproape de maxim. Fiecare elev a reușit să comunice cu ușurință în interiorul colectivului clasei, dar și cu persoane din afara școlii. În figura de mai jos (fig.4), redăm evoluția punctajului clasei, obținut după aplicarea chestionarului final, față de etapa inițială.

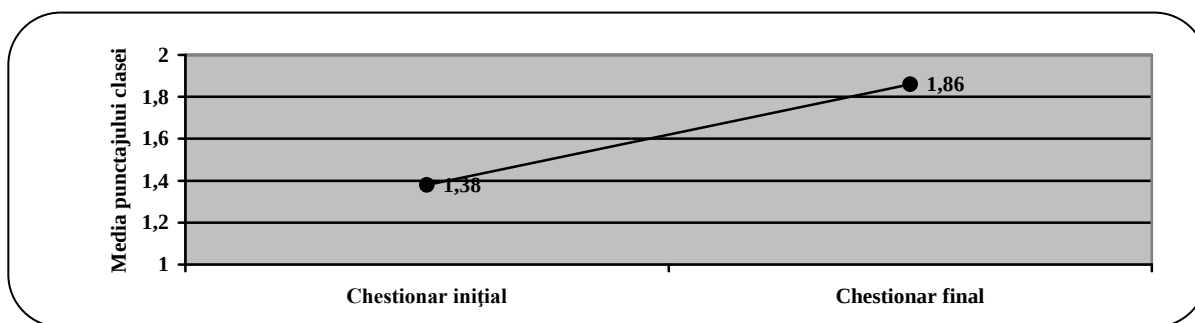

Figura 4. Evoluția punctajului mediu al clasei

Analiza rezultatelor obținute din grila de observație

Grila de observare a fost instrumentul care a vizat două componente: comportamentul elevilor și comunicarea didactică. Observația a fost metoda folosită pentru a studia fiecare elev în parte, dar și pentru clasa văzută ca întreg, pe toată durata cercetării. Prin această metodă am urmărit în ce măsură elevii au reușit să atingă rezultatele scontate. Completarea grilelor de observație s-a realizat pe parcursul desfășurării a 30 de ore de activități didactice, pentru fiecare comportament și pentru fiecare elev. Frecvența finală cu care se manifestă un comportament este dată de suma numărului de manifestări individuale ale comportamentului respectiv pentru fiecare elev în parte, raportat la numărul maxim de manifestări posibile.

Tabelul 1. Frecvența manifestării comportamentelor în intervalul de 30 ore

Nr. crt.	Inițialele elevului	Comportament					
		Participă din proprie inițiativă la lecție	Rezolvă sarcinile primite în totalitate	Formulează întrebări suplimentare, pentru clarificare	Manifestă disponibilitatea de a ajuta colegii în rezolvarea sarcinilor	Emite mesaje și este ascultat de colegi	Ascultă cu atenție colegii, după care își spune punctul de vedere
1.	C. A.	20	27	17	20	25	22
2.	C. S.	14	20	10	11	16	17
3	C.G.	21	23	21	15	23	23
4	D.E.	23	21	15	14	24	20
5	D.T.	28	30	11	28	30	29
6	F.A.	27	27	19	17	24	24
7	G.M.	28	28	23	30	30	27
8	G.C.	18	26	13	12	19	19

9	H.E.	25	23	12	10	24	18
10	H.L.	22	19	17	21	20	21
11	K.A.	23	21	19	15	19	20
12	M.Ș.	20	23	16	10	21	17
13	M.I.	25	26	14	27	30	26
14	P.I.	16	23	17	18	20	19
15	P.L.	25	29	10	22	29	30
16	R.F.	24	28	9	20	28	28
17	R.D.	25	30	15	29	30	29
18	R.B.	26	30	13	27	30	26
19	S.D.	27	28	19	30	30	30
20	S.V.	18	22	10	11	21	19
21	Ș.R.	11	17	18	14	19	16
22	T.G.	14	15	16	12	20	21
23	T.D.	18	26	15	14	26	22
24	V.V.	19	24	12	15	23	21
	Procente	71,80 %	81,38 %	50,13 %	61,38 %	80,69 %	75,55 %

Analizând aceste comportamente am constatat că majoritatea elevilor sunt capabili să emită mesaje, să se asculte unii pe alții, să formuleze întrebări și să răspundă la întrebări, să argumenteze un răspuns, să ia o decizie proprie. Acest mod de comunicare este susținut de un ton potrivit, gesturi convingătoare, stăpânire de sine, stimă de sine. Procentele ridicate obținute, dovedesc o bună comunicare în activitatea didactică, un interes sporit din partea elevilor pentru acest opțional, aceștea implicându-se activ în procesul de învățare. O constatare pe care aș dori să o remarc este faptul că în prima parte a desfășurării opționalului, comportamentele specifice care au generat implicarea, dar și comunicarea didactică au avut frecvențe de manifestare mai scăzute, ele crescând progresiv pe măsură ce elevii câștigau încredere în ei. Această evoluție ascendentă este una firească.

Analiza rezultatelor obținute în urma aplicării testelor de cunoștințe

Pe toată durata anului școlar, evaluarea cercetării s-a realizat prin teste de evaluare a cunoștințelor, care au fost aplicate după parcurgerea fiecărei unități de învățare a opționalului. Au fost trei teste, care au avut același grad de dificultate și care au cuprins cunoștințele acumulate prin parcurgerea conținuturilor unităților de învățare.

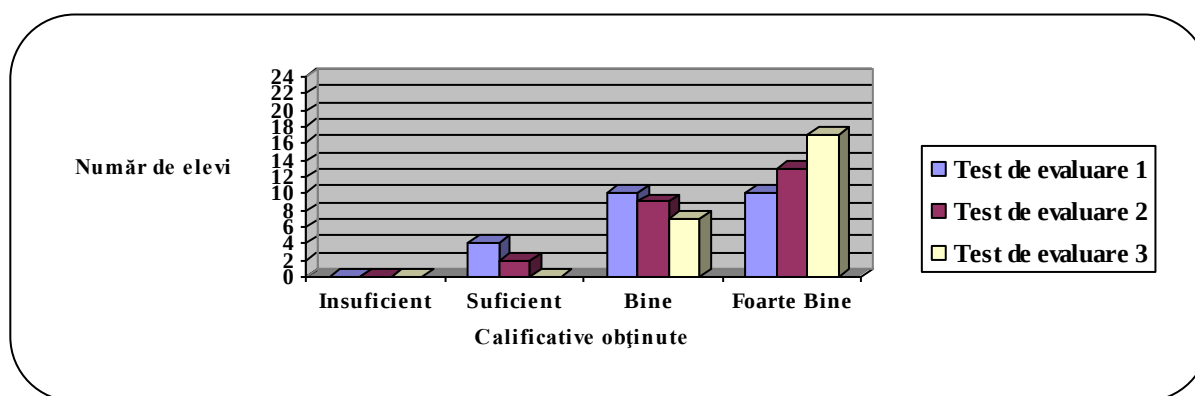
În vederea rezolvării corecte a testelor de evaluare, elevii au apelat la cunoștințele acumulate în cadrul situațiilor de învățare propuse în unitățile de învățare „Autocunoașterea”, „Comunicarea prin cuvânt și culoare”, „Comunicarea asertivă - modalitate de gestionare a conflictului”. Elevii au reușit să asocieze și să utilizeze cunoștințele dobândite, să le integreze în sisteme de cunoștințe, să le combine, să dea dovadă de creativitate și originalitate în rezolvarea sarcinilor didactice. Un alt aspect important pentru cercetare a fost legat de gradul de dificultate al testelor, care a rămas constant, reușind astfel să dovedim evoluția elevilor pe măsură ce înaintam în materie. Am constatat că elevii au reușit să formuleze cu mai multă ușurință răspunsul la întrebări, în mod original, pe baza propriului demers de gândire, au fost capabili să alcătuiască scurte compuneri, să interpretează conținutul unui text citit într-o manieră personală, să elaborează noi soluții în rezolvarea unei teme date, să dea frâu liber imaginației scriind o povestioară sau chiar o poezioară, să interpreteze un rol.

Ca o concluzie a rezultatelor obținute în urma aplicării celor trei teste de evaluare putem afirma că există un progres vizibil. Calificativele obținute de elevi, care cresc numeric spre „bine” și „foarte bine”, confirmă acest progres. Aceasta dovedește că elevii stăpânesc cunoștințele acumulate, le înțeleg, le aplică în situații noi, comunică, exersându-și abilitățile de comunicare. În tabelul de mai jos este prezentată situația calificativelor obținute de elevii clasei a IV-a la testele de evaluare a cunoștințelor.

Tabelul 2. Situația calificativelor obținute la testele de evaluare a cunoștințelor

Calificative	Test de evaluare 1		Test de evaluare 2		Test de evaluare 3	
	Nr. elevi	%	Nr. elevi	%	Nr. elevi	%
Insuficient	0	0 %	0	0 %	0	0%
Suficient	4	16,8%	2	8,4%	0	0%
Bine	10	41,6%	9	37,8%	7	29,4%
Foarte Bine	10	41,6%	13	53,8%	17	70,6%

Distribuția calificativelor obținute la cele trei teste de evaluare a cunoștințelor este prezentată în graficul de mai jos:

Figura 5. Calificativele obținute la testele de evaluare a cunoștințelor

Analiza acestor rezultate arată că după parcurgerea primei unități de învățare 16,8% din elevi au obținut calificativul „suficient”, 41,6% au obținut „bine” și tot atâția „foarte bine”. Al doilea test de evaluare demonstrează o scădere a elevilor cu rezultate slabe și medii, 8,4% din elevi au calificativul „suficient” și 37,8 „bine”, în timp ce rezultatele foarte bune cresc la 53,8%. Ultimul test de evaluare evidențiază că majoritatea elevilor au făcut un progres vizibil în ceea ce privește acumularea de cunoștințe, capacitatea de comunicare, exprimare scrisă, dovadă fiind rezultatele foarte bune înregistrate, 70,6% din elevi au calificativul de „foarte bine”, 29% din elevi obțin „bine” - în scădere față de testul precedent, în timp ce rezultate slabe nu a mai obținut niciun elev.

Pe acest grafic (fig.6) poate fi observată evoluția crescătoare a rezultatelor clasei la cele trei teste de evaluare a cunoștințelor. Această evoluție crescătoare este un indicator al progresului elevilor, aici fiind incluși atât elevii cu rezultate slabe, medii, cât și foarte bune.

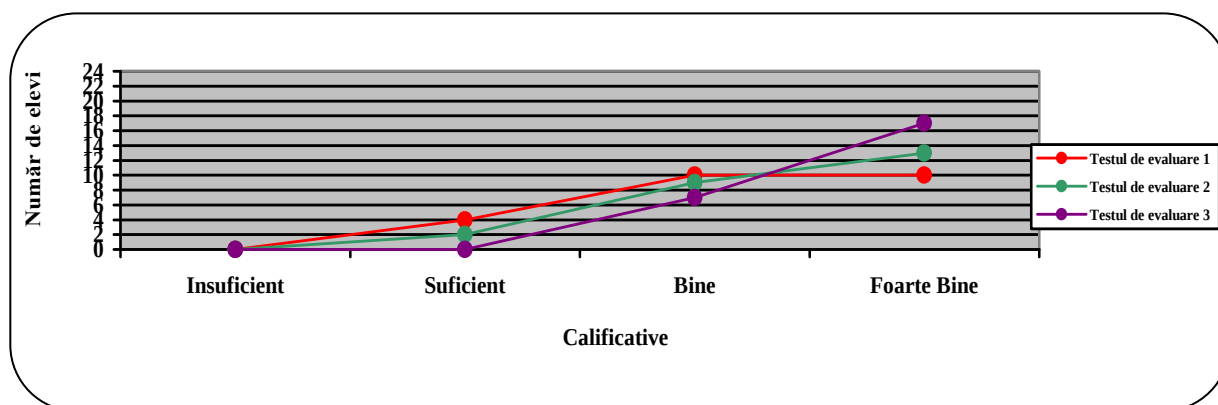

Figura 6. Evoluția calificativelor la testele de evaluare a cunoștințelor

Testele de evaluare, chestionarul și grila de observație comportamentală chiar dacă nu oferă o imagine fidelă a evoluției clasei, conduc la concluzia unui progres incontestabil. Rezultatele obținute în urma acestei cercetări confirmă ipoteza de lucru. Abilitățile comunicative ale elevilor se formează în procesul învățării și comunicării, prin exersarea efectivă a capacităților elevului: cognitive, atitudinale, motivaționale, afective și de voință. Un element important care a susținut dezvoltarea abilităților de comunicare ale elevilor ciclului primar a fost varietatea conținuturilor didactice, atractivitatea și corelarea acestora cu particularitățile și preocupările vârstei.

4. Concluziile cercetării

Comunicarea rămâne una dintre problemele importante ale școlii, la care rar ne gândim, însă dacă ne-am reuni forțele toți factorii educaționali: familie, școală, societate, am înțelege că modul implicat de abordare al ei poate influența pozitiv integrarea socială și evoluția viitoare a elevilor noștri.

1. Influența opționalului „Arta comunicării” asupra abilităților de comunicare

Investigațiile practice ne-au condus la concluzia că introducerea acestui opțional a avut consecințe pozitive asupra comunicării. Competențele comunicative ale subiecților s-au exteriorizat în anumite comportamente observabile, cum sunt capacitățile:

- de a decodifica cu ușurință înțelesul mesajelor obișnuite care le sunt adresate;
- de a-și exprima gândurile în propoziții corecte și clare, în enunțuri orale și scrise ;
- de a asculta cu atenție un mesaj pentru a-l recepționa corespunzător
- de a stabili relații cu alți copii și cu adulți fără teamă și ezitări;
- de a se informa din surse diferite: cărți, mijloace mass-media, internet etc.;
- de a comunica civilizată cu semenii.

2. Influența opționalului „Arta comunicării” asupra performanțelor școlare

Compararea rezultatelor, după experimentul formativ, evidențiază progresul în activitatea de învățare a majorității subiecților. Acest progres vizează atât produsul, cât și procesul învățării. Beneficiile subiecților au fost:

- dobândirea unor cunoștințe temeinice din sfera comunicării;
- dezvoltarea capacității de a opera și transfera cunoștințele dobândite (concursuri școlare);
- exersarea abilităților de comunicare în situații de viață variate;
- implicarea și activizarea tuturor elevilor în activitatea de învățare,
- stimularea capacităților intelectuale.

3. Influența opționalului „Arta comunicării” asupra relațiilor interpersonale

Un alt aspect pozitiv al acestei cercetări a fost îmbunătățirea relațiilor interpersonale între subiecții, aceștia dovedind:

- un comportament asertiv ;
- empatie în relația cu ceilalți ;
- o mai bună comunicare, susținută de argumente proprii;
- mai multă toleranță față de cel care comunică;
- recunoașterea meritelor celorlalți cu care sunt în competiție, fără invidie și răutate.

Aceste activități au dezvoltat abilitățile de comunicare ale elevilor, au stimulat creativitatea lor, șansa de-a învăța unii de la alții despre prietenie și relaționare, de a-și exprima sentimentele într-o manieră constructivă, de-a iniția activități și de a se prezenta, de-a exprima opinii personale, de-a alege, de-a lua decizii, de-a comunica cu ceilalți.

Bibliografie

1. Băban, A., (coord.), (2001), *Consiliere educațională. Ghid metodic pentru orele de dirigenție și consiliere*, Editura Imprimeria Ardealul, Cluj-Napoca.
2. Bocoș, M., (2002), *Instruire interactivă. Repere pentru reflecție și acțiune*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
3. Bocoș, M., Gavra, R., Marcu, S.,(2008), *Comunicarea și managementul conflictului*, Editura Paralela 45, Pitești.
4. Cucos, C., (2006), *Pedagogie*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Polirom, Iași.
5. Ciascai, L., (2010), *Metode și strategii de instruire*, Suport de curs ;
6. Dulamă, M. E. , (2009), *Cum îi învățăm pe alții să învețe*, Editura Clusium, Cluj-Napoca.
7. Ezechil, L., (2002), *Comunicarea educațională în context școlar*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
8. Lacombe, F., (2005), *Rezolvarea dificultăților de comunicare*, Editura Polirom Iași.
9. Pânișoară, I.O., (2008), *Comunicarea eficientă*, Ediția a III-a, revăzută și adăugită, Editura Polirom, Iași.
10. Pease, A., Pease, B., (2007), *Abilități de comunicare*, Editura Curtea Veche, București.
11. Petelean, A., (2006), *Managementul conflictelor*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
12. Stan, C., (2001), *Teoria educației*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.